

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף י עמוד א

משנה. היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו. הלכות שבת חגיגות והמעילות - הרי הם כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות. הדינין והעבודות, הטהרות והטמאות, ועריות - יש להן על מה שיסמכו, והן גופי תורה.

גמ... הלכות שבת - מיכתב כתיבן! - לא צריכא, לכדריבא. דאמר רבי אבא: החופר גומא בשבת ואין צריך אלא לעפרה - פטור עליה. - כמאן, כרבי שמעון, דאמר: מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. - אפילו תימא לרבי יהודה, התם - מתקן, הכא - מקלקל הוא. מאי כהררין התלוין בשערה? {עמוד ב} מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומלאכת מחשבת לא כתיבא.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צג עמוד ב

משנה. המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי - פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו. את החי במטה - פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. את המת במטה - חייב. וכן כזית מן המת, וכזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ - חייב. ורבי שמעון פוטר.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צד עמוד א

את המת במטה - חייב, וכן כזית מן המת וכו'. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ואמר רב יוסף אמר רבי שמעון בן לקיש: פוטר היה רבי שמעון {עמוד ב} אף במוציא את המת לקוברו. אמר רבא: ומודה רבי שמעון במר לחפור בו, וספר תורה לקרות בו, דחייב. פשיטא! דאי הא נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא - אלא מלאכה שצריכה לגופה לרבי שמעון היכי משכחת לה? - מהו דתימא: עד דאיכא לגופו ולגופה, כגון מר לעשות לו טס ולחפור, ספר תורה להגיה ולקרות בו - קא משמע לן. ההוא שכבא דהוה בדרוקרא, שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. אמר ליה רבי יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק: כמאן - כרבי שמעון, אימר דפטר רבי שמעון מחיוב חטאת - איסורא דרבנן מיהא איכא! - אמר ליה: האלהים! דעיילת ביה את, ואפילו לרבי יהודה (שרי). דמי קאמינא לרשות הרבים? לכרמלית קאמינא! גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה.

רש"י מסכת שבת דף צג עמוד ב

משנה.

את החי במטה - וחי לא מיחייב על הוצאתו, דהוא מקיל עצמו ונושא עצמו.

וכן כזית מן המת - חייב אם הוציא, דהואיל ומטמא - הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה.

ור' שמעון פוטר - אפילו במת שלם, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכל מלאכה שאינה צריכה (לגופה) אלא

לסלקה מעליו - הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דברצונו לא באה לו, ולא היה צריך לה, הלכך לאו מלאכת

מחשבת היא לר' שמעון.

רש"י מסכת שבת דף צד עמוד ב

אף במוציא את המת לקוברו - ולא תימא לא פטר אלא במניחו לחוץ, דאין צורך לא לגופו של מוציא ולא לגופה של הוצאה, דאפילו הוא צורך המת - פטור.

מר {shovel} לחפור בו - שהוא צורך המוציא.

מר לעשות לו טס ולחפור - מרה שנרצף פיו, וצריך להושיב עליו כמין טס דק שיהא ראוי לחפור.

להגיה - ולקרות.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף צד עמוד א

פוטר היה רבי שמעון אף במוציא את המת לקוברו. פי' משום דאף זו מלאכה שאינה צריכה לגופה לפי שאין לו הנאה לא בהוצאתו ולא בקבורתו, אבל הנאה היא מניעת הטומאה שהוא מונעו ממנו בהוצאתו, וכן צידת נחש שלא ישכנו נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינו אלא מניעת היזק ואין לו הנאה בגופה של מלאכה, וכן כבוי פתילה וגחלים מלאכה שאינה צריכה לגופה שאין הנאה לו בגופו של כבוי, אלא בכבוי פתילה שצריך להבהבה וגחלים לעשות מהם פחמים שהוא צריך להדליקם ולכבותם והכבוי בעצמו הוא התיקון ממש, וא"ת אם כן תופר יריעה שנפל בה דרנא לא יהא חייב שאינו צריך לגופה של תפירה שברצונו לא נפל בה דרנא ולא היה צריך לאותה מלאכה, י"ל דמכל מקום כיון שנפל שם דרנא צריך הוא לאותה תפירה ונהנה הוא ממנה, כתולש מן המחובר דברצונו לא היה מחובר ואינו צריך שיהא מחובר כדי שיתלוש ממנה, ואף על פי כן מאחר שהוא מחובר צריך הוא לתלוש ונהנה הוא מאותה תלישה ממש ומלאכה הצריכה ממש היא, והמוציא ריח רע כל שהוא ששנינו בפרק אמר ר' עקיבא (צ' א') שהוא חייב, אף רבי שמעון מודה בה ובשהוציאו לצורך רפואה לגמר בריח רע והרבה עושין כן, וכן פירשה הר"ז הלוי ז"ל.

(חידושי הריטב"א מסכת שבת דף צד עמוד א

פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו. פי' כי אף על פי שיש בו צורך המת וגם יש בזה מצוה, אפ"ה מלאכה שאינה צריכה לגופה חשיבא, כיון שאין לו לזה הנאה בהוצאה וקבורה זו, והנאתו אינה אלא מניעת הטומאה שהוא מונע מביתו, ודכוותה צידת נחש כדי שלא ישכנו (לק' ק"ז ב') חשיבא מלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון שאינו נהנה בעיקר הצידה ואין הנאתו אלא סילוק נזק, וכן במכבה את הנר (לעיל ל"א ב') כחס על השמן או על הפתילה או על הכלים שיש בהם דליקה, אין הנאתו בגופו של כיבוי אלא שנהנה לסלק נזק ע"י כיבוי זה, [ואינו חייב] אלא כשמכבה לעשות פחם שהוא נהנה בפחם עצמו בכבוי זה, ואם תאמר א"כ תופר יריעה שנפל בה דרנא (לעיל ע"ה א') לא יהא חייב שהרי אינו צריך לגופה של תפירה מחמת מלאכה הצריכה לגופה של תפירה לא נפל בה דרנא. +א"ה, הלשון צריך תיקון, וז"ל הרשב"א שאינו צריך לגופה של תפירה שברצונו לא נפל בה דרנא ולא היה צריך לאותה מלאכה. + י"ל דהתם [כיון] דנפל דרנא בה מיהת מלאכה הצריכה לגופה היא כי נהנה הוא באותה תפירה מיהת, הא למה זה דומה לתולש מן המחובר, כי אף על פי שהוא אינו צריך שיהא מחובר וברצונו לא יהא מחובר עכשיו, מ"מ כיון שהוא מחובר צריך הוא לתלוש ונהנה הוא בתלישה עצמה, ואפי' בקוצר נהי דאינו צריכה מיד עד שיבא לידי אוכל, כיון שזה תיקון לאוכל בשעת האוכל יש הנאה בגופה של קצירה ממש, ולא אמרו צריך ואינו צריך לגופו אלא צריכה ואינה צריכה לגופה והוא מן הטעם שאמרנו, וכזה מפורש בספר המאור לר"ז ז"ל).

(חידושי הר"ן מסכת שבת דף צד עמוד א

פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו. פי' משום דהויא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה כלל לא דמלאכה שאינה צריכה לגופה כל שאינו נהנה מגופה של מלאכה אלא שמונע ממנו היזק בלבד כי היכי שאינו נהנה מהוצאת המת אלא שמונע ממנו הטומאה היינו מלאכה שאינה צריכה ולא תימא כל שאלו ברצונו לא היה צריך לאותה מלאכה כי הכא שברצונו לא היה צריך לאותה מלאכה אף על פי שעכשיו נהנה מאותה מלאכה. שמלאכה שא"צ לגופה היא דאי אמרת הכי תיקשי לך הא דאמרין בפרק כלל גדול (בידיעה) [ביריעה] שנפל בה דרנא דקורעין אותה ותופרין אותה והא התם ברצונו לא הי' צריך לאותה מלאכה ואפ"ה כיון שנהנה ממנה חייב הלכך כלל דצריכה לגופה ולא צריכה לא תלי אלא אם הוא נהנה מאותה מלאכה ואם לאו כל שנהנה ממנה (ע"פ) [אף על פי] שהוא צריך לאותה מלאכה שלא ברצונו חייב עליה כי התם שברצונו לא היה צריך לתפור ואעפ"כ נהנה מגופה של תפירה אבל כל שאינו נהנה ממנה כהוצאה המת שאינה אלא להעביר את הטומאה שאינה צריכה היא ופטור עליה:)

תוספות מסכת שבת דף צד עמוד א

רבי שמעון פוטר - נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו ולפי זה אתי כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפצים שהוציאו צד נחש שלא ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש וחלזון ומפיס מורסא להוציא ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוציא ליחה תמיד אף על פי שנעשה פתח גמור שהרי ראוי (הוא) להכניס ולהוציא אם היה צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמיא למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן היו צריכין לעורות אילים הנשחטים וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר זב בכיס שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופה שאינו צריך לכיס עצמו ואפילו למנות ראיותיו או נקיים דצריך הכיס מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא ומכבה גחלת שלא יזוקו בה רבים וכחס על הנר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא היה כיבוי אלא לעשות פחמין בכיבוי זה ומתקנין על יד כיבוי זה שיהו ראויין למלאכת הצורפין וכיבוי כדי שלא יקדיחו הסממנין בבישולן לא היה במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר' שמעון דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכח בשמעתין דחס על הנר וכן קורע על מתו או שובר כלים למירמי אימתא אינשי דביתיה אין צריכין לגופה דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר הנקרע ואף על גב דבהוצאה לא בעי רבי שמעון שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אף על פי שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא על מנת לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכות לגופה עד דהוי לגופו ולגופה והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעו תרוייהו בכלל לגופה היא אבל לגבי מר וס"ת כיון דלא בעי אלא לגופו דהא לא בעי במר לעשות בו טס וס"ת כדי להגיה בו לא הוי בכלל לגופה ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי במשכן כמו שפיר' הוצרך להשיענו במר דלא בעינן לעשות לו טס כמו שהיה במשכן ורש"י דפירש דברצונו לא היתה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו. כמו צד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזוקו בו רבים דברצונו שלא היה בעולם וכן בפרק במה מדליקין (לעיל דף לא:) פירש כחס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה דהואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה קשה מסותר על מנת לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרנא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשתי.

פסקי רי"ד מסכת שבת דף צד עמוד א

ואי זו תיקרא מלאכה הצריכה לגופה, כגון אם היה מוציא נבילה להאכילה לכלבו. אבל זה אינו מתכוין אלא לפנות חצירו, וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה הוה פטר ר' שמע' משום דאין זו מלאכת מחשבת.

מה הגדש באיסורי תורה?

- ר יהודה- חייב שעשה המלאכה בכוונה- דגש על המעשה
 - דגש על מעשה עבירה
- ר שמעון- פטור כיון שלא עשה המלאכה במחשבה הנכונה ומלאכת מחשבת אסרה תורה.
 - דגש על המחשבה וכוונה במלאכת מחשבת

הגדרה

- אין הנאה - לסלק
 - ר"ן
 - רשב"א
- ברצונו לא באה לו
 - רש"י לפי הבנת תוס
- לא היה צריך לו
 - (אולי הריטב"א, שלא מזכיר שאם כבר מסריך אינה משצ"לג. כנראה כיון שעדיין אין דבר שצריך לו בסוף, לא יצר משהוא).
- לא כמו המשכן
 - תוספות

הגדרה לכל ג' משפטי רש"י:

- אין הנאה - הוא לא נהנה עכשיו כלל מהמלאכה.
 - אבל אם הדבר כבר מסריח, אולי זה שיפסיק להיות מסריח נחשב להנאה (וכן אומר הרשב"א)
- ברצונו לא באה לו
 - נזק שהוא רוצה שלא יקרה. (ולכן מקשים תוספות מנזק ליריעות)
- לא היה צריך לו
 - כמו נחש, שאין שום צורך בצידת הנחש, אלא כיון שבאה לו צריך להרחיק ולצוד אותו.
 - בניגוד לנזק, שהתיקון כן צריך לו. המטרה הסופית שיהא יריעה יפה כן צריך לו, הוא לא רוצה שיהא נזק, אבל כן רוצה בתוצאה הסופית.
 - אבל דבר מסריח לא שנחשב דבר הצריך לו. (וזה אולי ההבנה של הריטב"א)